

Kdy použít šrapnel?

Napsal uživatel Tomáš Pohl
Pátek, 24 Listopad 2006 03:00

Ne, nebude řeč o vojenské historii. Vynález britského důstojníka Henry Shrapnela, který v osmnáctém století naplnil dělový náboj kuličkami a zlomil tak nadvládu dělových koulí, které v nové podobě létaly v roce 1866 i v bitvě u Hradce Králové, tvoří pouze název pro alegorii.

Znalci díla Járy da Cimrmana vědí, jakým způsobem použil slovo šrapnel vyšetřovatel v dramatu Vražda v salonním coupé. Přiznám se, že od svého odjakživa miluji slovní humor. Mám rád hrátky, slovní hříčky, novotvary. Máme krásnou a bohatou řeč. Součástí každého jazyka jsou slova označovaná jako vulgarismy. Sprosté nápisy a obrázky byly objeveny na záchodcích v Pompejích a myslím, že i vojáci kupce Sába zpívali na oslavu porážky kmene Avarů nemravnné oslavné písně.

Nevím, zda jste někdy zkoušeli listovat například Jungmannovým slovníkem. Pokud ano, zjistíte, že národní buditelé nerozlišovali při záchraně naší krásné řeči slova, která se smějí říkat a ta, která jsou zakázána.

Moravský spisovatel a sběratel Karel Jaroslav Obrátil vydal soukromě v počtu tří set výtisků mezi roky 1932 až 1939 třídílnou sbírku s názvem Kryptadia: příspěvky ke studiu pohlavního života našeho lidu. Kniha zůstala dlouhá léta utajena i před předními národopisci. Bez jakýchkoli zábran zařadil do knihy rčení, písně, říkadla sesbírané v různých oblastech naší země, včetně městského a hospodského folklóru. Koncem devadesátých let vydalo nakladatelství Paseka reprint této knihy.

Bylo vyloučeno, aby mezi válkami, a zejména po roce 1948, uvedená kniha vyšla. Vzpomeňme zde knihy Davida Herberta Lawrence Milenec Lady Chatterleyové. V roce 1928, kdy byla napsána, byla ve Velké Británii zakázána a poté byla cenzurována až do šedesátých let. Kniha Osudy dobrého vojáka Švejka, která začala vycházet ještě za Haškova života, byla v období mezi dvěma válkami ve školách a v kasárnách zakázána.

Puritánské Spojené státy, Velká Británie se zbytky viktoriánské morálky, ale i katolická Itálie po vlně svobody šedesátých let postupně odhazovaly zábrany a dosavadní tabu padala.

K diktaturám, jakou bylo i Československo po roce 1948, patřila i pokrytecká morálka strážců

Kdy použít šrapnel?

Napsal uživatel Tomáš Pohl
Pátek, 24 Listopad 2006 03:00

"dobrých mravů pracujícího lidu", kteří současně horečně listovali v dovezených pornografických časopisech. Jen koncem šedesátých let bylo možné zaznamenat odlesky "flower power" i postupného padání mravnostních tabu. Jenže vše se dělo ve stále vytýčených hranicích. Pamatuji, že Jaroslav Kořán nemohl publikovat celý překlad básně Kvílení (Howl) od Allena Ginsberga, napsané již v roce 1955.

Exilové vydání knihy Jana Pelce A bude hůř, které se podařilo díky Pavlu Tigridovi, vzbudilo velké diskuse, zejména pro reálný slovník mládeže žijící v sedmdesátých létech minulého století v okolí Klášterce nad Ohří. Pamatuji si, když jsem měl první možnost číst úryvky této knihy, byl jsem šokován, byť mi bylo již přes třicet.

Dnes, o pár let později, se tomu usmívám, zejména čtu-li knihy, mého oblíbeného britského či spíše skotského autora Irvina Welshe jako Trainspotting nebo Sviňák (v originále Filth).

Ale k čemu je vůbec ten můj malý výlet do literární historie?

Chci jen říci, že samotná slova za nic nemohou. Jsou situace, kdy mi ani nezbyváá použít jiné, než slovo chápané jako vulgarismus.

Mám ale silný pocit, že vulgární výrazy v poslední době nahrazují nedostatek invence a představují určitou berličku pro rychlý úspěch u části publika, ať jde o čtenáře nebo o posluchače. Pan Jiří Suchý v řadě rozhovorů opakovaně řekl, že v celé éře Semaforu napsal do svých her i písní jen několik vulgárnějších výrazů. Totéž se týká i mistra českého slova pana Miroslava Horníčka či tvůrců repertoáru divadla Járy da Cimrmana. Pověstný šrapnel v podobě věty: "Hovno Majere, hovno máš!", je dokonalou pointou a v jiné podobě by účinek zanikl. V písni Karla Kryla o neznámém vojínovi nešlo v kontextu i vyznění smyslu použít jiný výraz než: "Nasrat, jo, nasrat!"

Nesmíme zavírat oči před světem, v němž žijeme. Slova jsou jen souborem písmen a tónu lidského hlasu. Jinak znějí v ústech velkého básníka, spisovatele, textaře či písničkáře, jinak z pera či úst mazaného neumětela, který pod heslem " k lidu blíž, v kapse tíž" přemýšlí jen o honorářích.

Kdy použít šrapnel?

Napsal uživatel Tomáš Pohl
Pátek, 24 Listopad 2006 03:00

Celkově ale žijeme v době, která hrubne. Hrubne nejen ve slovech, ale především ve vztazích mezi lidmi.

Slova jsou stejná či podobná, jaká byla ta, která sbírali národní buditelé. Hlídejme si naši krásnou řeč a těšme se z ní i v rámci hudby, kterou máme rádi. Do té naší krásné řeči patří i občasný "šrapnel". Dbejme ale na to, kým a proč byl odpálen.